

The Abraham & Millie Arbesfeld
Kollel Yom Rishon

Sunday Morning Learning Programs for Men & Women

WWW.KOLLELYOMRISHON.ORG

**Judaism's Encounter
with Other Cultures:**

In Honor of the 25th Yahrtzeit of
Rabbi Dr. Leo Jung z"l

---

*Chanukah:
A Clash of Cultures,
Then & Now*

Generously Sponsored by Robyn and Shukie Grossman and Family

Rabbi Mordechai Willig
Rosh Yeshiva, RIETS
כה' כסלו תשע"ג • December 9, 2012

1) ספר נר מצוה חלק א - עניני ארבע המלכיות

• ולכך אמר כי מלכות שלישית מתיחס אל חיה שהיא נמר שיש לה ד' כנפים (דניאל ז, ו), כי החכמה הוא מתפשט בכל צדדין לרוחב ולאורך, ואין לה גבול כלל, רק מתפשט בכל מקום. ולכך היה מדמה זה לנמר שיש לו ד' כנפים, שהכנפים מורים על התפשטות בכל ד' רוחות, וכבר בארנו זה במקום אחר, וזה מבואר בכל מקום. ולכך אמר על אומה זאת "די תשלט בכל ארעא" (דניאל ב, לט), מאחר כי האומה הזאת יש בה החכמה, הרי השכל מתפשט בכל העולם, כי כך ענין השכל. ולכך כפי מדת השכל, היה ממשלתם בכל העולם, והכל היה כפי המדה. ולכך המלכות הזאת לא היו מתנגדים לישראל רק מצד התורה השכלית ומצות התורה האלקית. וכך היה כל ענין מלכות שלישית, לבטל מישראל מעלת התורה האלקית, וכל דבר אלקי בפרט. [ש]היה רוצה אומה זאת שלא היה חס ושלום לישראל מעלה אלקית. וזה אמרם במדרש (בראשית רבה ב, ד) כי מלכות שלישית אומרת לישראל כתבו על קרן השור דוקא... .

• והנה התבאר בדבר זה חכמי יון, מה שרצו בזה שאמרו (ב"ר ב, ד) 'כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל'. כי אמרו מצד שישראל עשו את העגל מיד שהוציא אותם ממצרים, אם כן מורה שאין להם חס ושלום חלק באלקי ישראל. כי הדבר שהוא בעצם, הוא ראשונה, והעגל היה ראשון. וזהו מה שאמרו 'כתבו על קרן השור', לא אמרו 'כתבו על נייר', כי הקרן הוא מן השור עצמו, ורוצה לומר שעשו העגל, והחטא זה דבר עצמי להם, ולא דבר מקרה, ולכך אין להם חלק באלקי ישראל. ואין לך דבר שהוא קשה יותר מן הקרן, ואמרו כי דבר זה יש להם לישראל, מצד קושי ערפם שיש בהם, וקושי ערפם בודאי מצד עצמם, לכך העגל הוא מצד עצמם. כמו שאמר השם יתברך במעשה עגל (דברים ט, יג - יד) "ראיתי את העם הזה והנה עם קשה עורף הוא הרף ממני וגו'". כך אמרו היונים, ולא הבינו התשובה על זה שאמר הכתוב (ישעיה מט, טו) "ואנכי לא אשכחך". וכל זה, מפני שרצו האומה הזאת לבטל מן ישראל מעלתם האלקית העליונה שיש לישראל, ולכך גזרו עליהם לבטל מהם התורה האלקית. ואף כי גם מלכות הרביעית גזרו שמדות על ישראל בכמה וכמה דברים, אין זה דומה. כי מלכות רביעית לא היו עושים זה בשביל שאמרו לנו המעלה העליונה האלקית כמו שהיו אומרים היונים, רק שהיו רוצים לכלותם כאשר לא היו עושים את אשר גוזרים עליהם, והיו רוצים להרוג אותם, לכך גזרו עליהם גזרות ושמדות. וזה היה עיקר כונתם של מלכות רביעית, שכל כונתם ההריגה, כמו שיתבאר. אבל היונים לא היה כונתם בשביל לכלותם, רק היו אומרים כי אין לכם חלק בו יתברך, רק כי לנו הוא המעלה האלקית...

2) ספר נר מצוה חלק ב - עניני חנוכה

• והתבאר כי מלכות יון הוא מוכן להתנגד לישראל במה שיש להם תורה ומצות אלקיות. כי אל מלכות זו שייך לה החכמה שהיא שכל האדם בלבד, לא השכל האלקי הנבדל, אשר היא התורה האלקית, שהיא השכל הנבדל האלקי לגמרי. וכן אל בית המקדש, שיש לו מעלה אלקית קדושה, הם מתנגדים ביותר לה, המלכות הזאת. כי התורה ובית המקדש הם שתי מדרגות זו על זו, כמו שאמרו בכל מקום שנים אלו יחד (אבות פ"ה מ"ב); 'יהי רצון מלפניך ה' אלקינו שיבנה בית המקדש במהרה בימינו, ותן חלקינו בתורתך', כמו שהוא מבואר במקום אחר. ולכך היו מתנגדים אל המצות התורה ולבית המקדש בפרט.

ולכך הנס שנעשה להם היה בנרות של בית המקדש, (משלי ו, כג) "כי נר מצוה ותורה אור". ושמונה ימים שנעשה להם הנס, מורה על מעלת התורה, כמו שבארנו זה במקום אחר. והרי יסוד דוד מזמור (תהלים פרק קיט) "אשרי תמימי דרך" על התורה, בתמיניא אפי. ועוד סדר (תהלים יט, א - ז) "למנצח מזמור לדוד השמים מספרים כבוד אל וגו'" שבעה פסוקים, ואחר שבעה פסוקים (שם פסוק ח) "תורת ה' תמימה". כי אלו ז' פסוקים הם העולם הזה, והתורה היא על העולם הזה שנברא בז' ימי בראשית, לכך מדריגה השמינית היא התורה. ולכך "שבעה שבועות תספור" (דברים טז, ט), עד החמישים (ויקרא כג, טז), שהוא אחר השבעה, הוא מתן תורה, ודבר זה בארנו באריכות במקום אחר. לכך הנס של חנוכה ראוי שיהיה שמונה ימים זה אחר זה. ועוד יתבאר טעם לזה בסמוך...

• ועוד יש לומר, שעיקר מה שקבעו ימי חנוכה, בשביל שהיו מנצחים את היונים, רק שלא היה נראה שהיה כאן נצחון הזה על ידי נס שעשה זה השם יתברך ולא היה זה מכחם וגבורתם. ולפיכך נעשה הנס על ידי נרות המנורה, שידעו שהכל היה בנס מן השם יתברך, וכך המלחמה שהיו מנצחין ישראל היה מן השם יתברך. ודוקא נס זה נעשה, כי עיקר רשעת היונים שטמאו את ההיכל, וכמו שאמרו בכל מקום (עבודה זרה נב ב) אבני המזבח ששקצו אנשי יון, וכן בכמה מקומות. והשם יתברך ראה רשעתם שטמאו היכל שלו, וגם כן גזרו שמד לבטל התורה ומצותיה, ונתן כח ביד חשמונאי שהם כהנים עובדי השם בהיכלו, ואלו נצחום דוקא, ולא אחרים. כאשר נצחום, טהרו את המקדש. וכאשר לא היה להם שמן, נעשה להם נס, שיוכלו לטהר ולחנך הבית. ולכך נקרא 'חנוכה', שהיו מחנכין את בית המקדש, אחר שטמאו אותו בני יון. ולפיכך הנס הזה שנעשה בשמן, הוא הנצחון שנצחו ישראל היונים, כי הניצוח היה בשביל שטמאו את ההיכל, והשם יתברך רצה בעבודת ישראל, ולכך נעשה הנס בנרות.

כי היונים היו מטמאים את ההיכל שכך כח יון מיוחד להתגבר על ההיכל יותר מכל האומות. וסימן לדבר 'היכל' עולה למספרו ס"ה, ו'יון' מספרו ס"ו, להורות כי יש למלכות יון כח גובר על ההיכל, ובזה מטמאים את ההיכל. כי מצד ההיכל בלבד גובר עליו כח יון. ולכך כשגברו על ההיכל, טמאו את כל השמנים שבהיכל. ודוקא שמנים, כי השמן הוא מיוחד לקדושה. וראיה לזה, שבשמן מקדשין ומושחין הכל (שמות ל, כו - לג), והוא עיקר הקדושה, ואף בזה שלטו יון, וטמאו את כל השמנים. ולא נשאר רק פך אחר קטון, שהיה מונח בחותם של כהן גדול (שבת כא ב). כי כהן גדול יש לו קדושה על קדושה, כי כהן גדול נכנס לפני ולפנים לקודש הקדשים, וזהו קדושה על קדושה, ומצד זה אין ליונים כח על ההיכל. ובשביל מעלה זאת, שהיא קודש הקדשים, לא היו יכולים לשלוט יון באותו פך קטון שהיה בחותמו ובהסתר של כהן גדול. כי באות הה"א של היכל, שיש בה הצירי, יש יו"ד נחה, והיא יו"ד נעלמת, שנשמע בקריאת הצירי. והוא מורה על מעלה עליונה נסתרת שיש בהיכל, והיא מעלת קודש הקדשים. ובזה לא שלטו היונים, כי היו"ד שהיא נח נעלם, מורה על קודש הקדשים שהוא נסתר ונעלם בהיכל, ושם לא שלטו על קודש הקדשים, שהוא נסתר. אבל הכהן שולט אף על קודש הקדשים, שהרי כהן גדול נכנס לקודש הקדשים. לכך 'כהן' הוא במספר 'היכל', עם יו"ד הנעלמת, שהיא כנגד קודש הקדשים. ולפיכך היה נשאר פך קטון מונח בחותמו של כהן גדול, שלא שלטו שם יונים. כי ה'היכל', כל אותיות שלו בנראה, שהם כתובים, רק היו"ד שהיא נח נעלם, שהוא בהסתר. והיו"ד מורה על מדרגה קדושה, כי העשירי הוא קודש בכל מקום. והיו"ד הנחה בצירי שתחת הה"א, מורה על קדושה נעלמת נסתרת, והיא מדרגת קודש הקדשים שהוא נסתר, וזה לא מצאו היונים. אבל 'כהן' במספר ע"ה, והוא נכנס בנסתר ובנגלה של היכל, ולפיכך היה פך קטון שהיה מונח בהצנע של כהן גדול.

ולא היה בו להדליק אלא יום אחד, ונעשה נס להדליק בו ח' ימים (שבת כא ב). כי אלו ח' ימים שנעשה נס באור, דבר זה בא ממעלת קודש הקדשים, ששם לא שלטו היונים במעלתו שיש לו, והוא הצנע של כהן גדול. ולכך הדליקו בו ח' ימים, כי קודש קדשים הוא אחר שבעה, וזהו השמיני. ולמה קודש הקדשים אחר שבעה, כי הנהגת עולם הטבע הוא תחת מספר ז', כי בז' ימים נברא העולם הזה הטבעי. ולפיכך מה שאחר הטבע הוא תחת מספר שמונה, כי שמונה הוא אחר ז' ימי הטבע. ולכך המילה שהיא על הטבע, שהרי לפי הטבע האדם נולד ערל, וזה מפני כי הטבע נותן שיהיה ערל, והמילה הוא על הטבע, ולכך המילה ביום הח' (ויקרא יב, ג). ומפני שכל דבר שהוא קדוש, הוא נבדל מן הטבע, שהיא גשמית חמרית, ולכך קודש הקדשים שהוא נבדל לגמרי, הוא גם כן אחר הטבע.

ודבר זה רמזו חכמים במדרש (ויקרא רבה כא, ו); "בזאת יבא אהרן אל הקדש" (ויקרא טז, ג), בזכות המילה, שנאמר בה (בראשית יז, י) "זאת בריתי אשר תשמרו", נכנס אהרן אל הקודש. ובאור זה, כי לא היה ראוי לבן אדם חמרי, לכנוס אל מקום שהוא קודש קדשים, נבדל מן הגשמי החמרי, אם לא שיש באדם המילה שהוא על הטבע גם כן, ובזכות זה היה נכנס אל קודש הקדשים, שהוא קודש נבדל מן הטבע. ולכך בקודש הקדשים היו הארון והתורה (שמות מ, כ - כא), שהיא שכלית

בלתי גשמי. והתורה נתנה גם כן אחר הז', שהרי כתיב (דברים טז, ט) "שבעה שבעת תספור לך", ואחר ז' שבועות, ביום החמישים, נתנה התורה. וכן מזמור (תהילים פרק קי"ט) "אשרי תמימי דרך", הוסד על התורה, והולך בתמימי אפי, כמו שבארנו למעלה. ובהיכל עצמו היה המנורה ובה שבעה נרות (שמות כה, לז. שם מ, כד), אבל בקודש הקדשים היה התורה והארון, שהוא האור עצמו, לכך נקרא 'ארון' מלשון אור, שהתורה היא אור, והיא השמינית, ומשם בא הנס של ח' נרות חנוכה. וכבר בארנו כי נשאר פך אחד קטון שהיה מונח בחותמו של כהן גדול. וידוע כי כהן גדול הוא משמש בשמונה בגדים (יומא עא ב), וכל זה בשביל מעלתו, שיש לו מדרגה ח'. וכאשר טמאו היונים את ההיכל, וטהרו אותו מן הטומאה, וחזרה הקדושה מן מדרגה שהיא שמינית, ולכך נעשה הנס ח' ימים.